

УДК 378:373.3.091.12.011.3-051:78

Вергунова Валерія Сергіївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Вергунова Валерия Сергеевна, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры художественных дисциплин, Национальный университет «Черниговский коллегіум» имени Т. Г. Шевченка

Vergunova Valery Sergeevna, Candidate of pedagogic sciences, senior lecturer of professorial chair of art teaching, Taras Shevchenko National University “Chernihiv Collegium”

Стаття присвячена характеристиці оцінної діяльності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення музично-педагогічних дисциплін як необхідної складової їх підготовки до здійснення професійної діяльності. Розглянуто особливість оцінки явищ дійсності й мистецтва у філософському та психолого-педагогічному аспектах; складові естетичної оцінки музичних творів; поєднання в оцінній діяльності емоційних та раціональних елементів. Визначено взаємозв'язок між розвитком здатності до оцінної діяльності у процесі взаємодії з музичним мистецтвом та формуванням ставлення до нього. Підкреслюється, що оцінна діяльність відіграє важливу роль при усвідомленні цінності музичного мистецтва, у сприйманні музичних творів, музичній творчості. Серед проблем активізації оцінної діяльності у процесі музично-педагогічної підготовки виокремлено: відсутність орієнтації викладачів на оцінну діяльність студентів, авторитарний стиль спілкування, низька мотивація навчання.

Ключові слова: оцінка, естетична оцінка, музичне мистецтво, ціннісне ставлення, оцінна діяльність, музичне сприймання, музичний смак

Статья посвящена характеристике оценочной деятельности будущих учителей начальной школы в процессе изучения музыкально-педагогических дисциплин как необходимой составляющей их подготовки к осуществлению

профессиональной деятельности. Рассмотрены особенности оценки явлений действительности и искусства в философском и психолого-педагогическом аспектах; составляющие эстетической оценки музыкальных произведений; сочетание в оценочной деятельности эмоциональных и рациональных элементов. Определена взаимосвязь между развитием способности к оценочной деятельности в процессе взаимодействия с музыкальным искусством и формированием отношением к нему. Подчеркивается, что оценочная деятельность играет важную роль при осознании ценности музыкального искусства, в восприятии музыкальных произведений, музыкальном творчестве. Среди проблем активизации оценочной деятельности в процессе музыкально- педагогической подготовки выделены: отсутствие ориентации преподавателей на оценочную деятельность студентов, авторитарный стиль общения, низкая мотивация обучения.

Ключевые слова: *оценка, эстетическая оценка, музыкальное искусство, ценностное отношение, оценочная деятельность, музыкальное восприятие, музыкальный вкус*

The article deals with the description of the evaluative activity of future teachers for elementary school in the process of studying musical and pedagogical disciplines as a necessary component of their training for professional activity. The features of evaluation phenomena of reality and art in the philosophical and psychological and pedagogical aspects; components of aesthetic evaluation of musical works; a combination of evaluative activities of emotional and rational elements are considered. The relationship between the development of ability to evaluative activity in the process of interaction with the musical art and formation of attitudes towards it are determined. It is emphasized that evaluative activity plays an important role for understanding the value of musical art, in the perception of musical works, musical creativity. Among the problems of activating the evaluation activity of students in the process of musical-basic pedagogical training, it is

distinguished: lack of orientation of teachers for students' evaluative activity, authoritarian style of communication, low motivation of students' education.

Keywords: evaluation, aesthetic evaluation, musical art, values-based attitude, evaluation activity, musical perception, musical taste

ВПЛИВ ОЦІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

ВЛИЯНИЕ ОЦЕНОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЯ СТУДЕНТОВ К МУЗЫКАЛЬНОМУ ИСКУССТВУ

THE INFLUENCE OF EVALUATIVE ACTIVITY ON THE FORMATION OF STUDENTS' ATTITUDES TO MUSIC ART

Постановка проблеми. Вимоги, які постають у світлі сьогодення до майбутніх учителів початкової школи характеризуються багатогранністю. Це зумовлено їх особливим значенням і роллю у духовному розвитку особистості дитини. Поряд із розвиненим мисленням, прагненням до самовдосконалення, позитивним ставленням до майбутньої професії, важливим є здійснення оцінної діяльності, яка сприяє визначенню значущості явищ дійсності й, зокрема, музичного мистецтва. Тому залучення студентів у процесі музично-педагогічної підготовки до цієї діяльності є однією із актуальних проблем педагогічної науки. Водночас, вміння оцінювати музичні твори з позиції загальнолюдських ціннісних пріоритетів значною мірою характеризує людину, котра не тільки має розвинений естетичний смак, але, яка вміє протистояти значному музичному потоку, що звучить у засобах масової інформації, вільно орієнтуватися у ньому, обираючи найбільш цінне для становлення музичної культури школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки мистецьких явищ знайшли своє відображення у працях багатьох учених. До неї звертались філософи (Аристотель, М. Каган, І. Кант, Г. Сковорода та інші), мистецтвознавці (Ю. Борєв, Б. Кислов, Н. Крилова, Л. Столович та інші). Окремі аспекти

розвитку оцінної діяльності учнів на уроках музики розглядали Б. Асаф'єв, Т. Беркман, В. Дряпіка, Л. Коваль, Т. Цвелих, Г. Шевченко, В. Шацька та інші. Істотним внеском у вивченні означеної проблеми стали дослідження, присвячені фаховій підготовці вчителя музики (О. Апраксіна, Л. Арчажникова, Д. Кабалевський, А. Козир, Г. Ніколаї О. Отич, В. Орлов, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Ростовський та інші), музично-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової школи (І. Арановська, С. Барановська, В. Мішедченко, Л. Кожевнікова, О. Рябініна, С. Чабан та інші), де підкреслюється необхідність усвідомлення цінності музичного мистецтва для формування особистості дитини, її самореалізації. Однак проблема активізації оцінної діяльності студентів у процесі вивчення музично-педагогічних дисциплін висвітлена поки що недостатньо.

Мета статті полягає у розкритті специфіки оцінної діяльності та її ролі у формуванні ціннісного ставлення майбутніх учителів початкової школи до музичного мистецтва.

Основні результати дослідження. У науковій літературі підкреслюється, що оцінна діяльність спрямована на усвідомлення суб'єктивної й об'єктивної значущості конкретного явища дійсності чи мистецтва. Вона включає в себе взаємодію емоційних та раціональних елементів; потребує зовнішнього і внутрішнього обґрунтування, аналізу вражень. У свою чергу, високий ступінь її усвідомлення пояснюється соціально-культурною зумовленістю сприйняття, його нормованістю, а також потребою вираження в оцінному спілкуванні.

Оцінна діяльність особистості при взаємодії з музичними творами характеризує, насамперед, їх естетичну оцінку, яка розглядається як вияв здатності до розуміння, емоційного переживання і правильного визначення краси музичного мистецтва. Л.Коваль підкреслювала, що її основою є два моменти: емоційний відгук на музичні явища та їх раціональна переробка, тобто уміння логічно порівнювати естетичні норми з художніми образами твору мистецтва, який сприймається [3, с. 13].

О. Рудницька вважала, що оцінка твору музичного мистецтва, характеризуючи його структуру й структуру свідомості того, хто його сприймає, може бути індикатором складного процесу функціонування й освоєння музичної культури. З одного боку, вона дозволяє виявити вплив мистецтва на людину, з іншого – визначити рівень естетичної свідомості слухача, міру відповідності твору його потребам та інтересам. «Дослідження оцінки відкриває шлях до встановлення рівня розвитку музичного сприймання, творчої активності, глибини і перебігу переживання, розуміння та інтерпретації твору», – наголошувала вчена [7, с. 31].

Е. Назайкінський стверджував, що оцінна діяльність розгортається одночасно зі слуханням музичного твору. Це зумовлено тим, що мистецтво має здатність моделювати різні важливі для життя предмети, явища, події, з якими людині доводиться зустрічатись у житті. Провокуючи й організовуючи оцінні процеси, воно сприяє вдосконаленню орієнтуючо-оцінних дій та навичок оцінної діяльності взагалі, і в цьому, насамперед, реалізується його виховна сила. На думку вченого, оцінна діяльність у багатьох своїх елементах відбувається усвідомлено, причому усвідомленість поширюється як на предмет оцінки, так і на саму оцінку, і навіть способи оцінювання та вираження думок. «Оцінна діяльність є ланкою, яка об'єднує мисленнєві, перцептивні і комунікативні дії слухача, і тому об'єднує під своєю егідою усвідомлені елементи слухачької поведінки», – підкреслював він [1, с. 210].

Здійснення оцінної діяльності зумовлює вияв певного ставлення особистості до довкілля, що допомагає встановленню смислового зв'язку зі світом. С. Рубінштейн наголошував: «Особистістю у специфічному розумінні цього слова є людина, в якій свої позиції, своє яскраво виражене свідоме ставлення до життя, світогляд, до якого вона прийшла шляхом великої свідомої роботи» [5, с. 241]. При взаємодії з мистецтвом, зокрема музикою, формування ставлення передбачає залучення до процесу музичного сприймання, вирішальну роль у якому відіграють емоційні реакції. «Те, що мистецтво неможливо ні створити, ні «спожити», ні сприйняти позаемоційно,

позаособистісно, робить його незамінимим у формуванні нашого особистісного ставлення до світу», – наголошував М. Каган [2, с. 86].

Формування ціннісного ставлення до музичного мистецтва потребує оцінки музичних явищ з позиції визначення їх особистісної значущості. У разі, поверхового сприймання, без аналізу власних емоційних вражень, їх творчої переробки можна говорити про поверхове ставлення до музичних творів. Формальне ставлення не підкріплене внутрішньою мотивацією взаємодії з музикою. Для ціннісного ставлення характерним є єдність емоційного відгуку та його осмислення у відповідності до ціннісних уявлень, що мають соціальне значення; безпосередня участь у здійсненні музично-творчої діяльності; адекватність сприймання музичних творів.

Аналіз теорії і практики викладання музичних дисциплін у педвузах свідчить про те, що у багатьох студентів виникає формальне ставлення до музики (у її високохудожньому, а не розважальному значенні). Причини такої ситуації мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Одні з них стосуються сучасного стану шкільної музичної освіти, яка характеризується відсутністю системності та цілісності музично-педагогічного впливу, втратою традицій художньої самоосвіти серед учителів, недооцінкою педагогами, адміністрацією ролі музичного мистецтва у становленні особистості дитини. Інші – пов'язані з переважно пізнавально-інформаційною спрямованістю підготовки вчителів початкової школи, зниженням обсягу аудиторних годин з музичних дисциплін, відсутністю занять з музичного інструменту, теорії та історії музики, диригування, вокалу тощо. Суттєвим недоліком є також відверто низький рівень музичних знань та умінь студентів; надмірне звучання розважальної музики у засобах масової інформації, що призводить до її поверхового сприймання, фіксації споживацького ставлення до музичного мистецтва в цілому. Як підкреслює О. Ростовський: «Молодь звикає до пасивного задоволення, художні враження пробігають поверхово, не зачіпаючи особистості, не викликаючи думок, не ставлячи перед нею ніяких питань» [6, с. 57]. Усі ці причини призводять до формування уявлень про музичне

мистецтво як про щось незрозуміле та непотрібне. Відтак, не маючи достатньо сформованої власної художньої культури та музичної грамотності, не відчувши на собі благотворного емоційного впливу музики, такі студенти інколи з острахом, а інколи з відкритою байдужістю ставляться до неї.

У своїх працях Г. Падалка неодноразово підкреслювала, що педагог має дбати, щоб студенти активно діяли в оцінному просторі, щоб вони прагнули до формування власної естетичної позиції у питаннях художньої оцінки, а не механічно відтворювали вказівки викладача. Окрім того він має слідкувати, в якому напрямку буде активізуватись оцінна діяльність, до яких результатів вона призведе, які художні цінності майбутні фахівці будуть сприймати як істинно прекрасні [4, с. 106].

На думку вченої, залучення до оцінної діяльності пов'язане із забезпеченням мотиваційного ставлення до навчального матеріалу.. «Викликати бажання, смак до оцінювання – означає надати процесу мистецького навчання як усвідомленого пізнання, так і емоційного забарвлення. Якщо учня цікавить не лише сприймання, а й оцінка мистецького твору, процес навчання набуває рис усвідомленого пізнання, активного втручання до сутності мистецьких подій і явищ», – відзначала вона [4, с. 108].

Важливе значення в оцінній діяльності має розвиток навичок словесного аналізу, інтерпретації художнього образу. Однак, як показує практика, саме цьому аспекту уваги приділяється мало. «Нерідко висловлювання студентів обмежуються коротким «подобається – не подобається». Причина цього не стільки у збідненості мови чи нечіткості художніх уявлень, скільки у відсутності установки на розгорнуте висловлювання вражень», – підкреслювала Г. Падалка [4, с. 114].

Висновки та пропозиції. Отже, оцінна діяльність включає в себе процес і результат встановлення значущості явищ дійсності. При взаємодії з музичним мистецтвом вона виявляється як реакція смаку особистості, дія якого, у свою чергу, неможлива поза співвіднесенням з ідеалом. Основними складовими оцінки музичних творів є емоційний відгук на них та раціональна переробка

музичних вражень. Оцінна діяльність особистості зумовлює формування її ставлення до довкілля; пов'язується з розвитком естетичного смаку, творчої активності. Ціннісне ставлення до музики передбачає оцінку власних емоційних переживань, викликаних музичним твором, визначення їх значущості у відповідності до потреб; потребує наявності знань об'єктивних критеріїв і норм естетичної оцінки, застосування умінь творчо співвідносити загальні естетичні принципи з особливостями оцінюваного твору музичного мистецтва. Залучення майбутніх учителів початкової школи у процесі їх музично-педагогічної підготовки до оцінної діяльності має низку проблем, що пов'язуються з низькою мотивацією музично-творчої діяльності, відсутністю уваги з боку викладачів до оцінювальних висловлювань студентів, зменшенням кількості аудиторних годин на вивчення музичних дисциплін. Їх вирішенню сприятиме дослідження закономірностей розгортання оцінної діяльності у ході сприймання музичних творів, розробка методичних аспектів її активізації під час вивчення музичних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Восприятие музыки : сб. статей. М.: Музыка, 1980. 256 с.
2. Каган М.С. Человеческая деятельность: опыт системного анализа. М. : Политиздат, 1974. 328 с.
3. Коваль Л.Г. Виховання почуття прекрасного. К.: Рад. школа, 1983. 120 с.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. К.: Освіта України, 2008. 274 с.
5. Райгородский Д.Я. Психология личности. Т1. Самара: Издательский дом БАХРАХ, 1999. 448 с.
6. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання : навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН, 1997. 248 с.
7. Рудницька О. Вчись цінувати прекрасне. К.: Музична Україна. 1983.112 с.